

شرح عبارتی از جبرابراهیم جبر

دکتر هادی اکبرزاده

مدرس دانشگاه آزاد مشهد

علی رضا طفیلی

محقق، شاعر و پژوهشگر لبنانی

در ترجمه غلامحسین یوسفی - یوسف بکار، انتشارات سخن واژه «راه» به درستی به «چوپانان» ترجمه شده و آقای ناظمیان در کتاب متون نظم و نثر معاصر ۲ پیام نور آن را چوپانان دانسته است.

أمن ذُرَاكِ غَتَّتِ الْمَلَائِكُ لِلرَّعَاهِ،
أَنْشُودَةَ السَّلَامِ وَالْمَسْرَةَ لِلبَشَرِ!^۱
حال ببینیم عبارت مورد بحث، یعنی «فرشتگان / سرودهای صلح و شادی انسان را برای چوپانان خواندند» به چه معناست. جواب این پرسش در متن صریح انجیل است. اگر به انجیل (عهد جدید)، فصل دوم از انجیل لوقا مراجعه کنیم، این واقعه تاریخی را - که جبرابراهیم جبر به آن اشاره داشته است - عیناً می‌بینیم و از آن دریابیم که «چوپانان» در این شعر استعاره از «پیامبران» نیست. همچنین می‌فهمیم که سرود صلح و شادی همان «آنشوده السلام و المسره للبشر» است که در واقع بشارت تولد مسیح (ع) است. بی‌گمان، جبرابراهیم جبر در بند چهارم شعر «فی بوادی النفی» به انجیل شریف، لوقای دوم نظر داشته است. در فصل دوم انجیل لوقا، ذیل «چوپانان و فرشتگان» آمده است:

چکیده

یکی از اشعار درس دهم ادبیات فارسی (۲) (سال دوم دبیرستان)، شعر «در بیابان‌های تبعید»^۱ می‌باشد. این شعر، ترجمه «فی بوادی النفی»^۲ از جبرابراهیم جبر، داستان‌نویس، شاعر، نقاش و ناقد معاصر عرب است. آنچه در این جستار به آن می‌پردازیم، بررسی و نقد معنی عبارت «آیا از سرزمین تو بود که فرشتگان / سرودهای صلح و شادی انسان را برای چوپانان خواندند؟» است. مؤلفان محترم در توضیح این عبارت در کتاب درسی توضیحی نیاورده‌اند ولی در خودآزمایی شماره ۳ آمده است: در عبارت «فرشتگان / سرودهای صلح و شادی انسان را برای چوپانان خواندند» منظور از کلمات مشخص شده چیست؟

آقای حسن ذوالفقاری، از مؤلفان کتاب، در توضیح این عبارت آورده است: «آیا از ... شاعر به چند نکته اشاره می‌کند که اول اینکه فلسطین مهبط انبیای الهی است یا [آنها] دوره‌ای از زندگی خود را در این سرزمین گذرانیده‌اند که از این رو فلسطین مورد احترام همه ادیان است. پیامبران پیام‌آور صلح و شادی برای مردم بوده‌اند. اکنون سرزمینی که زادگاه پیامبران صلح و شادی بوده، طعمه آتش و بیداد شده است.»^۳ نگارنده نیز در طول سال‌های تدریس در عبارت «فرشتگان / سرودهای صلح و شادی انسان را برای چوپانان خواندند»، «چوپانان» را استعاره مصرحه از «پیامبران» (پیام‌آوران صلح و شادی برای مردم) می‌دانستم و تصور می‌کنم تمامی همکاران نیز چنین برداشتی از متن داشته‌اند. در این جستار برآنیم با آوردن شاهدهی از کتاب مقدس انجیل، نادرستی این معنا را اثبات کنیم. باید گفت «چوپانان» در این عبارت جبرابراهیم جبر معنی حقیقی خود را دارد و این عبارت تلمیحی به یک حادثه تاریخی است که در انجیل آمده است. متن عربی بند چهارم این شعر که «فی بوادی النفی»^۴ نام دارد، این‌گونه است:

کلید واژه‌ها:

فرشتگان، چوپان، انجیل، صلح.

۸. در همان اطراف در میان مزارع، چوپانانی بودند که در وقت شب از گله خود پاسداری می‌کردند.
۹. فرشته خداوند در برابر ایشان ایستاد و شکوه و جلال خداوند در اطرافشان درخشید و سخت وحشت کردند.
۱۰. اما فرشته گفت: «مترسید، من برای شما مژده‌ای دارم: شادی بزرگی شامل حال تمامی این قوم خواهد شد.
۱۱. امروز در شهر داود، نجات‌دهنده‌ای برای شما به دنیا آمده است. او مسیح خداوند است.
۱۲. نشانی آن برای شما این است که نوزادی را در قنداقه پیچیده و در آخور خوابیده خواهید یافت.»
۱۳. ناگهان با آن فرشته، فوج بزرگی از سپاه آسمانی ظاهر شد که خدا را با حمد ثنا می‌سرایند و می‌گفتند:
۱۴. «خدا را در برترین آسمان‌ها جلال و بر زمین در بین مردمی که مورد پسند او می‌باشند، صلح و سلامتی باد.»
۱۵. بعد از آنکه فرشتگان آنان را ترک کردند و به آسمان رفتند، چوپانان به یکدیگر گفتند: «بیایید به بیت‌الرحم برویم و واقعه‌ای را که خداوند ما را از آن ساخته است، ببینیم.»

أمن ذرّاک غنّت الملائک للرّعاة
أنشودة السّلام و المّسرة للبشرا
لم یضحک سوي الموت إذ رأي
بين أمعاء الدوابّ
أصلح البشّر،
و خلال قهقهة الرصاص
راح برقص دبكة
علي رؤوس الباكيات

متون نظم و نثر معاصر ۲
ذرا: ج ذروه، اوج، قله، أمن ذراک...: آیا از قله
تو بود که فرشتگان برای چوپانان سرود صلح و
شادمانی سر دادند انشوده السلام والمسره: سرود
صلح و شادمانی

۱۶. پس با شتاب رفتند و مریم و یوسف و آن کودک را که در آخور خوابیده بود، پیدا کردند.

۱۷. وقتی کودک را دیدند، آنچه را درباره او به آنان گفته شده بود، نقل کردند.

۱۸. همه شنوندگان از آنچه چوپانان می گفتند، تعجب می کردند

۱۹. اما مریم، تمام این چیزها را به خاطر می سپرد و درباره آنها عمیقاً می اندیشید.

۲۰. چوپانان برگشتند، و به خاطر آنچه شنیده و دیده بودند، خدا را حمد و سپاس گفتند؛ زیرا آنچه به ایشان گفته شده بود، اتفاق افتاده بود.^۶

این داستان در متن انگلیسی HOLY BIBLE در Luke ۲ تحت عنوان The shepherds and the angels آمده است.

در شعر جبراً ابراهیم جبراً آمده است:

أَمِنْ ذُرَاكِ غَنَّتِ الْمَلَائِكُ لِلرَّعَاهِ

آنشوده السلام و المَسره للبشرا! (نظم و نثر معاصر ۲، ص ۵۰)

و در متن عربی انجیل نیز داریم:

فقال لهم (لرعاه) الملاك لا تخافوا فها انا ابشركم بفرح عظيم يكون لجميع الشعب ... و ظهر بغته مع الملاك جمهور من الجند السماوي مسبحين الله و قائلين: المجد لله في الاعالي و على الارض السلام و بالناس المسره...

که مشخص می شود جبراً ابراهیم جبراً مسیحی در این عبارت از شعر «فی بودای النفی» چوپانان را در معنای واقعی خود به کار برده است نه استعاره مصرحه از پیامبران.

پی نوشت

۱. ادبیات فارسی (۲)، ص ۷۵.
۲. گزیده‌ای از شعر عربی معاصر، ص ۴۹۶.
۳. ادبیات فارسی دوم دبیرستان، ص ۸۶.
۴. مختارات من الشعر العربی الحدیث، ص ۲۳۹.
۵. نظم و نثر معاصر ۲، ص ۵۰.
۶. انجیل شریف، صص ۱۶۰-۱۵۹.

منابع

- داودی، حسین، ذوالفقاری، حسن و...؛ ادبیات فارسی (۲)، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۸۵.
- بدوی، مصطفی؛ گزیده‌ای از شعر عربی معاصر، مترجمان: غلامحسین یوسفی، یوسف بکار، چاپ اول، انتشارات سخن، ۱۳۸۶.
- ذوالفقاری، حسین، ادبیات فارسی دوم دبیرستان، چاپ دوم، تهران؛ انتشارات منشور دانش، ۱۳۷۹.
- بدوی، مصطفی؛ مختارات من الشعر العربی الحدیث، لبنان، انتشارات دارالنجیل
- ناظمیان، رضا؛ نظم و نثر معاصر ۲، تهران، انتشارات پیام نور، تهران، ۱۳۸۷، - انجیل شریف، انتشارات انجمن کتاب مقدس، تهران، ۱۹۸۱ میلادی.